

Аннотация. В работе рассмотрены виды учета формирования собственного капитала на предприятии и как при этом совершенствуется работа предприятия. Предложены возможные пути улучшения работы предприятия за счет ведения учета. Приведены таблицы формирования капитала предприятия.

Ключевые слова: собственный капитал, учет, формирование капитала, зарегистрированный капитал, капитал в оценке, добавочный капитал, резервный капитал, нераспределенная прибыль, неоплаченный капитал, изъятый капитал.

Summary. This article examines the types of accounting formation equity in the company and as this improves the enterprise. The possible ways of improving the company due to accounting. Is a table of capital formation in the enterprise.

Key words: equity, accounting, capital formation registered capital, capital surplus, additional capital, capital reserve, retained earnings, unpaid capital, capital removed.

УДК 657.(221):005

Брадул О. М.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку, аналізу, аудиту та адміністрування
підприємств гірничо-металургійного комплексу
Криворізького національного університету*

Шепелюк В. А.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
ПВНЗ «Інститут ділового адміністрування»*

Bradul O. M.

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of Department of Accountancy, Analysis,
Audit and Administration of Mining Enterprises
Kryvyi Rih National University*

Shepeliuk V. A.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of Department of Accounting and Audit,
Institute of Business Administration*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ЗВІТНОСТІ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ АКЦІОНЕРІВ ПІДПРИЄМСТВА

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF FORMATION OF INTERNAL REPORTING CONCERNING THE CORPORATE RIGHTS OF SHAREHOLDERS OF THE COMPANY

Анотація. У роботі здійснено дослідження питань формування інформації щодо корпоративних прав у внутрішньої звітності в сучасних умовах господарювання. Проведено аналіз вимог акціонерів до внутрішньої звітності. Встановлено проблему задоволення інформаційних потреб акціонерів, на основі чого визначено склад необхідної інформації та можливість її формування за допомогою бухгалтерського обліку. Запропоновано підхід до формування інформації щодо корпоративних прав акціонерів у внутрішній звітності.

Ключові слова: акціонери, бухгалтерський облік, внутрішня звітність, інформація, корпоративні права.

Вступ та постановка проблеми. На підприємствах бухгалтерський облік містить розрізнену інформацію про господарську діяльність підприємства. Для одержання інформації про результати такої діяльності дані бухгалтерського обліку необхідно узагальнити в певній системі показників. Це досягається складанням звітності, яка є завершальним етапом бухгалтерського обліку. Проте на сьогодні відсутній підхід до відображення у звітності корпоративних прав, що виражені у формі фінансових інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною та методологічною базою дослідження проблем організації, методології та методики бухгалтерського обліку операцій із корпоративними правами та засад формування звітності підприємств присвячено увагу вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, О.В. Адамка, О.М. Брадул, Ф.Ф. Бутинця, М.А. Вахрушиної, І.В. Жиглей, В.М. Костюченко, М.С. Пушкаря, О.І. Пилипенко, В.В. Сопка, В.Л. Суйца, М.В. Фоміна, Л.В. Чижев

ської, В.В. Хвалей та багатьох інших дослідників, які вивчали проблемні питання бухгалтерського обліку корпоративних прав.

Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування доцільності складання внутрішньої звітності у форматі запитів власників корпоративних прав, а також розробка рекомендацій щодо змістовного наповнення внутрішньої звітності інформації про зазначені права акціонерів.

Результати дослідження. Правові основи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності визначені Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996 XIV [1], а також прийнятими відповідними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в Україні. Зазначений Закон поширюється на всіх створених відповідно до законодавства України юридичних осіб, незважаючи на їх форми власності й організаційно-правові форми, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність.

Звітність – це система взаємопов'язаних та узагальнених економічних показників поточного обліку, які характеризують за звітний період результати діяльності підприємства.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

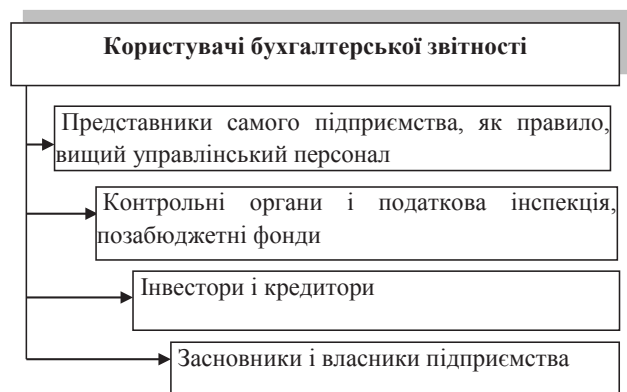

Рис. 1. Групи користувачів бухгалтерської звітності

Фінансова звітність має забезпечувати інформаційні потреби користувачів щодо:

- придбання, продажу та володіння цінними паперами;
- участі в капіталі підприємства;
- оцінки якості управління;
- оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання;
- забезпеченості зобов'язань підприємства;
- визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу;
- регулювання діяльності підприємства;
- інших рішень.

Звітна інформація вважається практичною, якщо вона здатна вплинути на вартісну оцінку об'єкта або на рішення, які приймаються нині чи прийматимуться в майбутньому. На практичність інформації впливають такі основні фактори: своєчасність надходження, достовірність, точність і повнота. Фінансова звітність повинна містити дані про: підприємство; дату звітності та звітний період; валюту звітності та одиницю її виміру; відповідну інформацію

щодо звітного та попереднього періоду; облікову політику підприємства та її зміни; консолідацію фінансових звітів; припинення (ліквідацію) окремих видів діяльності; обмеження щодо володіння активами; участь у спільних підприємствах; виявлені помилки минулих років та пов'язані з ними коригування; переоцінку статей фінансових звітів; іншу інформацію, розкриття якої передбачене відповідними стандартами.

Своєчасність подання звітності має важливе значення для правильних і своєчасних управлінських рішень. За умов ринкової економіки своєчасність одержання власником (засновником) звітних даних набуває особливої актуальності, оскільки ці дані дають необхідну інформацію для управління, виявлення міри виконання завдань, а також для розробки заходів з удосконалення роботи підприємств, об'єднань, концернів, галузей. Несвоєчасне подання звітності ускладнює управління, призводить до необґрунтованих, неправильних рішень. Згідно з чинним законодавством, за порушення встановлених термінів подання звітності винні посадові особи притягаються до адміністративної відповідальності, включаючи звільнення з посади.

Тому одним з основних джерел інформації про успішність ведення бізнесу для інвесторів та інших стейкхолдерів разом із зовнішніми даними служить звітність, що представляється самими господарюючими суб'єктами. У зв'язку з цим поліпшення якості корпоративної звітності стає для компаній необхідною умовою лідерства в конкурентній боротьбі.

Останнім часом, особливо за кордоном, спостерігається підвищення інтересу до формування нового вигляду звітності. З боку компаній важливим напрямом модифікації звітності є розширене представлення інформації по екології, соціальній сфері та корпоративному управлінню. До даної категорії можна віднести наступні види:

- звітність в області стійкого розвитку, пропонується Глобальною ініціативою по звітності;
- звітність по корпоративній соціальній відповідальності;
- звітність по корпоративному управлінню;
- інтегрована звітність, запропонована Міжнародним комітетом з інтегрованої звітності.

Слід зазначити, що в даний час у більшості комерційних організацій, які належать до різних галузей економіки, з'являється потреба у формуванні і представленні інформації не тільки про своє фінансове положення і досягнуті результати за звітний період, але й в оцінці свого фінансового майбутнього. У зв'язку з цим змінюються підходи до вдосконалення фінансової звітності.

Серйозним аспектом поліпшення якості розкриття звітної інформації наразі у світі виступає не тільки стимулювання компанії з боку стейкхолдерів, але й посилення регулювання даного питання з боку держав. У Данії та Франції, наприклад, були ухвалені закони, що зобов'язують включати в річний звіт інформацію про програми корпоративної відповідальності. У Великобританії керівники пенсійних фондів повинні розкривати відомості про те, як вони використовували підходи до корпоративної соціальної відповідальності при ухваленні своїх інвестиційних рішень.

Корпоративні права є специфічним об'єктом бухгалтерського обліку. Вперше визначення корпоративних прав для цілей обліку надав Пилипенко О.І. [2], але з урахуванням змін у законодавстві та практики діючих підприємств дане поняття потребує уточнення.

Отже, корпоративні права є комплексом правовідносин які можна поділити на дві складові:

1) фінансово-майнові корпоративні права, які є об'єктом бухгалтерського обліку (включає власність на зареєстрований статутний капітал (об'єднані гроші, майно) господарського товариства або його частину, отримання належної частки прибутку);

2) корпоративні права на управління, які не є об'єктом бухгалтерського обліку (передбачає перспективу участі у призначенні керівників підприємства, участь у затвердженні окремих рішень, у т. ч. із приводу розподілу прибутку, реорганізації, виділення частки, продажу або подібної передачі окремого майна, надання згоди на укладення певних видів угод та ін.)

Корпоративні права майнового характеру включають в себе права: формувати зареєстрований статутний капітал товариства; розпоряджатися своїми корпоративними правами; на виділ частини майна в разі виходу з товариства; на отримання дивідендів; на отримання майна та коштів при ліквідації.

Для цілей бухгалтерського обліку корпоративні права мають наступну класифікацію: право на дивіденди; право на придбання та викуп акцій; право на частку при розподілі коштів товариства при його ліквідації; право на виплату вартості майна при виході учасника.

Оскільки корпоративні права є об'єктом бухгалтерського обліку, на кожному підприємстві мають бути розроблені форми внутрішнього звіту щодо даних прав.

На думку Ф.Ф. Бутинця [3, с. 416], внутрішня бухгалтерська звітність – звітність, яку складає бухгалтер-аналітик і подає як адміністрації підприємства, так і менеджерам усіх рівнів управління. Основною метою складання звітності є надання оперативної релевантної інформації відповідно до вимог управлінського персоналу.

Т.Г. Маренич стверджує, що внутрішньогосподарську звітність слід будувати таким чином, щоб вона була оперативною, впливала на динаміку результатів діяльності структурних підрозділів, мала інформацію про відхилення від плану і давала можливість прямого доступу до цієї інформації для аналізу відхилень. При цьому зміст звітності повинен узгоджуватися з персональною відповідальністю керівників підрозділів за прийняття рішень у конкретній сфері [4].

На думку Г.О. Соболя, ефективність системи внутрішньої звітності полягає в дотриманні низки умов, а саме: формуванні масиву корисної для управління облікової інформації; узгодження форм і змісту управлінської звітності; застосування функціонального методу накопичення та підсумовування інформації; наявності у персоналу відповідної кваліфікації; в умовах багатонаменклатурного виробництва – комп'ютеризованої системи обробки даних [5, с. 101].

Вітчизняний науковець П.Я. Хомин зазначає, що в процесі формування внутрішньої бухгалтерської звітності має бути забезпечена адекватності масиву звітної інформації потребам і можливостям її опрацювання на відповідному ієрархічному рівні управлінської піраміди [6, с. 49].

Отже, форма внутрішньої звітності повинна максимально розкривати зміст її показників та бути зрозумілою для конкретного користувача інформації – акціонера, менеджера, для якого складений звіт. Зміст кожного звіту також розглядається в деякій мінімальній формі з урахуванням того, що дана звітність підлягає адаптації до конкретного виду економічної діяльності та конкретного підприємства, ураховуючи його можливості зі збору тієї чи іншої інформації.

Зокрема, для полегшення відображення корпоративних прав учасників акціонерного товариства пропонуємо використовувати наступну форму внутрішнього звіту – «Звіт щодо корпоративних прав за їх елементами» (табл. 1).

Дана форма звіту запропонована для наочного представлення інформації про форми вираження корпоративних прав учасників суб'єкта господарювання з метою прийняття своєчасних управлінських рішень. Разом із тим ця форма внутрішнього користування дасть змогу суб'єкту господарювання бачити питому вагу елементів корпоративних прав.

У сучасних умовах господарювання на практиці існує проблема чіткого підходу до затверджених форм внутрішньої звітності, що унеможливує прийняття управлінським персоналом ефективних та оперативних рішень та зумовлює й актуалізує подальші дослідження. Для вирішення цієї проблеми пропонуємо для внутріш-

Таблиця 1

Звіт щодо корпоративних прав за їх елементами [авторська розробка]

№ з/п	Елементи корпоративних прав	Квартали				За рік (грн.)	Питома вага, %
		I	II	III	IV		
1.	Право на дивіденди	363065	463245	265155	363157	1 452 622	20,3
2.	Право на придбання та викуп акцій	484000	578000	356200	519789	1 937 989	27,2
3	Право на частку при розподілі коштів товариства при його ліквідації	408380	564200	452000	208940	1 633 520	23,0
4	Право на виплату вартості майна (у разі виходу учасника)	502300	526300	527250	553150	2 109 000	29,5
5.	Разом	1755745	2131745	1600605	1645036	7 133 131	100

Посадова особа,

яка склала документ

Підпис

ПІБ

Таблиця 2

Внутрішній звіт про корпоративні права учасників акціонерного товариства на прикладі ПАТ «ЕЛЕКТРОЗАВОД» за 2014 р. [авторська розробка]

№ з/п	ПІБ акціонера	Вид корпоративного права	Документ, що засвідчує право акціонера (назва цінного паперу)	Вартість, грн.	Загальна кількість
1	Гусак А. О.	майнові	Прості іменні акції	526624,6	358248
2	-----	-----	-----	-----	-----
3	Українець Ю.С.	майнові	Прості іменні акції	668875	455017

Посадова особа,

яка склала документ

Підпис

ПІБ

нього користування суб'єктам господарювання форму внутрішнього звіту щодо корпоративних прав за їх елементами (табл. 2.).

Дана форма звіту призначена для внутрішнього користування, що дасть змогу найвищому керівництву акціонерного товариства проаналізувати види корпоративних прав у розрізі їх власників і забезпечити ефективне функціонування системи бухгалтерського обліку з метою оперативного інформування управлінського персоналу.

Висновки. Однією з умов залучення інвестицій в Україну є інвестиційна привабливість корпоративного сектора. Сучасний корпоративний сектор української економіки знаходиться в процесі розвитку та взаємодії з іноземним капіталом. Часта зміна законодавства вимагає нових підходів до визначення поняття «корпоративні

права акціонерів» та їх класифікації як об'єкта бухгалтерського обліку, тому виникає необхідність у роботі та впровадженні загальних вимог до інформації, що повинна надходити акціонерам і розкривати якісну оцінку корпоративних прав.

Важливим напрямом удосконалення системи корпоративного управління та бухгалтерського обліку є розвиток теоретичних та прикладних аспектів формування внутрішньої звітності щодо корпоративних прав акціонерів. Основним напрямом удосконалення підходів до складання корпоративної звітності стане формування компаніями інтегрованих звітів, що поєднують фінансові дані, отримані на основі актуарних розрахунків. Формат такої звітності повинен володіти всіма необхідними якостями для активного використання стейкхолдерами.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV (станом 13.08.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Пилипенко О.І. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку: [монографія] / О.І. Пилипенко. – Житомир: ФОП Кузьмін Д.Л., 2010. – 612 с.
3. Бухгалтерський управлінський облік: [підруч. для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» ВНЗ] / Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська; за ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. – Житомир, 2004. – 564 с.
4. Маренич Т.Г. Внутрігосподарська звітність агроформувань у системі управління виробництвом / Т.Г. Маренич // Економіка АПК. – 2005 – № 3. – С. 63–71.
5. Соболев Г.О. Створення системи внутрішньоуправлінської звітності з метою ефективного управління витратами / Г.О. Соболев // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. – 2008. – № 1. – С. 99–101.
6. Хомин П.Я. Облікове забезпечення звітності сільськогосподарських підприємств (методологія і методика): [монографія] / П.Я. Хомин. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 453 с.

Аннотація. В роботі проведено дослідження питань формування інформації щодо корпоративних прав для внутрішньої звітності в сучасних умовах господарювання. Проведено аналіз вимог акціонерів до внутрішньої звітності. Встановлено проблему задоволення інформаційних потреб акціонерів, на основі чого визначено склад необхідної інформації та можливість її формування з допомогою бухгалтерського обліку. Предложено підхід до формування інформації щодо корпоративних прав акціонерів для внутрішньої звітності.

Ключевые слова: акционеры, бухгалтерский учет, внутренняя отчетность, информация, корпоративные права.

Summary. In this paper we study the issues of formation of information about corporate rights for internal reporting in the current economic conditions. The analysis of shareholders' demands for internal reporting. Set the challenge of meeting the information needs of shareholders, on the basis of which constituted the necessary information and the possibility of its formation with the help of accounting. The approach to the formation of the information concerning the corporate rights of shareholders for internal reporting.

Key words: shareholders, accounting, internal accounting information and corporate law.